

**QORTI ĊIVILI
PRIM'AWLA**

**ONOR. IMĦALLEF
LAWRENCE MINTOFF**

Seduta tal-11 ta' Jannar, 2019

Rikors Maħluf Numru 1140/2014 LM

John Borg (ID numru 185450M)

vs.

Bank of Valletta p.l.c

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Maħluf ipprezentat fil-15 ta' Diċembru, 2014 mill-attur **John Borg** (ID 185450M) (minn issa 'l quddiem "l-attur"), u maħluf minnu stess li jgħid kif ġej:

1. *Illi l-esponenti ilu fin-negozju għal madwar ħamsin sena, dejjem għal rasu, bħala grossist ta' frott, ħelu, lewż u prodotti simili;*
2. *Illi għal ħafna żmien, hu r-rikorrenti, Raymond Borg, kien jaħdem miegħu, mhux però bħala impjegat, iżda fuq commission basis, u fost id-doveri li kellu dan*

Raymond Borg kien li jieħu l-ordnijiet u jiġbor il-flus mingħand il-klijenti tar-rikorrent minn żmien għal żmien;

- 3. Illi meta r-rikorrenti, f'dawn l-aħħar sentejn neqsin, kien għafas lil ħuh biex jiġbor l-ammonti sostanzjali li skont ir-rekords tar-rikorrenti kienu għadhom ma ngabrux meta x-xogħol kien ġie kkonsenjat, dan qallu biex ma jħabbilx rasu għax il-flus barra kien ser jiġborhom. Żmien wara, u meta dawn il-flus baqgħu ma ngabrux u l-esponenti reġa' għafas lil ħuh, dan kien qallu li kellu jiġbor madwar ħamsa u sebgħin elf Euro (€75,000) mingħand ċertu Vince Galea ta' 'Trawlers Supermarket' (recte: 'Trolleys Supermarket'), li kien l-aħjar klijent tar-rikorrenti u li lilu kien ibiegħlu madwar sebgħin fil-mija (70%) tax-xogħol kollu tiegħu;*
- 4. Illi meta f'dawn l-aħħar xhur, meta l-ammont ta' €75,000 li Raymond Borg kien qallu li kellu jiġbor mingħand Vince Galea, baqgħu ma tħallsux, ir-rikorrenti mar personalment għand dan Vince Galea biex jilmenta miegħu u jinsisti għall-ħlas induna illi Vince Galea ma kellu l-ebda bilanċi pendenti favur l-esponenti, ħlief għal xi konsenji ta' tliet ijiem f'Mejju ta' din is-sena u ċioe ammont irrizorju filwaqt li urieh diversi ċekkijiet intestati fuq isem l-esponenti però mgħoddija lil Raymond Borg, liema ċekkijiet ġew imsarrfa l-għada stess mill-Bank of Valletta plc, li għadda l-flus fuq kull ċekk intestat f'isem l-esponenti, lil ħuh Raymond Borg. Illi meta wiegħed jgħodd iċ-ċekkijiet kollha mħallsa minn Vincent Galea u intestati f'isem l-esponenti u mgħoddija lil Raymond Borg, it-total iwassal għall-ammont ta' circa mija u tmienja u tletin elf Euro circa (€138,000) liema ammont inżamm minn Raymond Borg mingħajr ma dan qatt għaddihom, jew parti minnhom lir-rikorrenti;*
- 5. Illi b'din l-informazzjoni, l-esponenti affaċċja lil ħuh Raymond Borg li ammetta li dawn il-flejjes żammhom hu però wiegħed li ser iroddhom lura lill-esponenti permezz ta' ċekkijiet post-dated xahar wara xahar sakemm titħallas is-somma intiera, liema ċekkijiet kienu miġbuda kemm fuq il-bank intimat kif ukoll fuq il-Volksbank;*
- 6. Illi meta dawn iċ-ċekkijiet ġew ippreżentati fid-data li skadew dawn ġew referred to drawer billi flus fil-kontijiet in kwistjoni, Raymond Borg ma kellux;*
- 7. Illi meta ra hekk, l-esponenti għamel indaġni ma' Vince Galea ta' Trawlers Supermarket (recte: 'Trolleys Supermarket') biex ikollu l-prova tal-ħlas u kif dawn iċ-ċekkijiet li kienu kollha intestati fuq isem ir-rikorrenti spiċċaw imsarrfa meta l-esponenti qatt ma rahom aħseb u ara kemm iffirma endorsement fuqhom sabiex seta' jsarraffhom ħuh, Raymond;*

8. *Illi minn din ir-riċerka l-esponenti skopra illi l-endorsement fuq dawn iċ-ċekkijiet kienu jindikaw firma falza li ċertament mhux biss ma kinitx il-firma tiegħu iżda kompletament differenti u saħansitra l-endorsements kienu anke jindikaw firem differenti, kollox kif jiġi spjegat iżjed dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawża. Għal kull buon fini qegħdin jiġu hawn annessi kopji ta' dawn iċ-ċekkijiet bl-endorsement fuqhom, b'kollox 18-il ċekk li kompleksivament jammontaw għas-somma ta' circa €138,000 hawn annessi u mmarkati Dokument KG1, kif ukoll kopja tal-karta tal-identità tal-esponenti li turi l-firma tiegħu, li kif ingħad m'għandha x'taqsam assolutament xejn mal-firem li saru mill-intimat meta ffirma l-endorsements fuq iċ-ċekkijiet imsemmija annessa u mmarkata Dokument KG2;*
9. *Illi meta uffiċjali tal-bank intimat aċċettaw li jsarrfu iċ-ċekkijiet intestati fuq l-esponenti però li ġew lilhom mgħoddija minn terza persuna li qatt ma kellha l-awtorizzazzjoni li tmur biex issarraġ ċekk għan-nom tal-payee kif lanqas ma aċċertat li almenu l-persuna li tmur biex issarraġ ċekk intestati fuq haddieħor turi l-identity card ta' dak il-haddieħor, dawn aġixxew b'mod assolutament irresponsabbli, b'negligenza, u b'nuqqas ta' osservazzjoni tar-regolamenti ta' kull bank serju, partikolarment meta dan l-aġir irresponsabbli seħħ mhux darba, darbtejn jew tlieta, però addirittura 18-il darba u meta saħansitra l-firem tal-persuna li ressqet ruħha biex tirċievi flejjes intestati fuq haddieħor bidlet il-firma tagħha diversi drabi;*
10. *Illi minhabba l-aġir irresponsabbli, negligenti, u jekk mhux anke kriminuż da parti tal-uffiċjali tal-bank illi sarrfu dawn iċ-ċekkijiet u għaddew il-flus lil Raymond Borg, l-esponenti soffra danni ingenti konsistenti fit-telf mhux biss ta' dawn il-flus iżda wkoll tal-imgħaxijiet fuq kull ammont indikat f'dawk iċ-ċekkijiet, mid-data ta' meta ssarrfu sal-lum u wkoll sa meta l-ammonti mittieħda illegalment jiġu ritornati;*
11. *Illi l-esponenti kien, fis-6 ta' Ottubru 2014, kiteb lill-ogħla awtoritajiet tal-bank intimat, Dokument KG 3 hawn anness, fejn spjega bid-dettall x'kien ġara, baġħat kopja ta' dawn iċ-ċekkijiet u l-endorsements ta' fuqhom kif ukoll kopja tal-firma tal-esponenti biex anke hawn issir verifika illi l-firem kienu foloz anke mad-daqqa t'għajn u talab lill-bank intimat sabiex jagħmel tajjeb għad-danni sofferti mill-esponenti kif fuq intqal;*
12. *Illi wara ħafna żmien u permezz ta' risposta datata 7 ta' Novembru, 2014 Dokument KG4 hawn anness, il-bank intimat baġħat risposta xotta xotta jiċħad kwalsiasi responsabbiltà għall-akkadut;*

Għaldaqstant u in vista tal-premess u għar-raġunijiet oħra li għandhom jirriżultaw waqt it-trattazzjoni ta' dan ir-rikors l-esponenti jitlob bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti sabiex:

- 1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi bl-aġir tiegħu u ta' uffiċjali tiegħu l-bank intimat huwa unikament responsabbli għat-telf u għad-danni li soffra l-esponenti kif fuq intqal u dana minħabba aġir irresponsabbli, negligenti u b'nuqqas ta' osservazzjoni tar-regolamenti bankarji fosthom id-due diligence li l-bank huwa obligat jagħmel kull meta ċekk intestat fuq persuna jiġi biex jissarraff minn persuna oħra, u hawn l-esponenti jagħmel riferiment għal żewġ sentenzi mogħtija minn Qrati Maltin u ċioe l-kawża fl-ismijiet 'Charles Grech vs HSBC Malta plc' ċitazz. Numru 911/2009 AE u deċiża fit-18 ta' Settembru, 2012 u l-kawża fl-ismijiet 'Cornflower Shipping Limited vs Bank of Valletta plc' talba numru 2474/03ISB deċiża mit-Tribunal għal Talbiet Żgħar ippreseduta mill-Avukat Dr. Ian Spiteri Bailey, kopja ta' dawn id-dokumenti hawn annessi u mmarkati bħala Dokument KG5 u Dokument KG6 rispettivament;*
- 2. Tillikwida dawn id-danni jekk hemm bżonn permezz ta' periti nominandi, liema danni jikkonsistu fost oħrajn l-ammont globali fiċ-ċekkijiet li ġew imsarrfa bil-flus li kienu jirrapprezentaw mogħtija flok lir-rikorrenti lil ħuh Raymond, bl-imġħaxijiet legali fuq kull ammont indikat f'kull ċekk mid-data ta' meta dan kellu jiġi msarraff sad-data tal-pagament effettiv;*
- 3. Konsegwentement tikkundanna lill-bank intimat iħallas lir-rikorrenti l-ammont hekk likwidat flimkien mal-imġħaxijiet legali kif mitluba;*

Bl-ispejjeż, kompriżi dawk tal-ittra interpellatorja tas-6 ta' Ottubru 2014 (Dokument KG3) kif ukoll ittri u emails oħra skambjati bejn il-konsulenti legali tal-partijiet.

Rat ir-Risposta Maħlufa tas-soċjetà konvenuta **Bank of Valletta plc** (C 2833) (minn issa 'l quddiem "is-soċjetà konvenuta"), li ġiet ipprezentata fit-13 ta' Jannar, 2015, u maħlufa minn Joseph Caruana (ID numru 709057M), għan-nom u in rappresentanza tal-istess soċjetà konvenuta, li biha eċċepiet:

- 1. Illi preliminarjament l-azzjoni attriċi hija legalment infondata stante illi hija ibbażata fuq l-antiġuridiku, u dan għaliex il-Liġi stess, espressament tipprovdi illi dak illi jħallas ċekk jew kambjala mhux obligat jikkonferma l-awtentiċità tal-'giri', u*

għalhekk il-fatti tar-Rikors Ġuramentat, anke kieku seħħew – u dana huwa kkontestat, bl-ebda mod ma joħolqu xi responsabbiltà fuq il-Bank konvenut;

2. *Illi, subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju, huwa miċħud li l-Bank kien b'xi mod negligenti versu l-attur;*

3. *Illi, subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju, is-soċjetà konvenuta ma kkawżat l-ebda danni lill-attur, u imxiet skont il-prassi bankarja u fit-termini tal-Liġi;*

4. *Illi, subordinatament u mingħajr ebda preġudizzju, is-soċjetà konvenuta ma għandha tagħti xejn lill-attur;*

5. *Illi, l-eċċipjenti tiriserva illi tippreżenta dawk l-eċċezzjonijiet l-oħra spettanti skont il-liġi.*

(i) *Illi, dwar il-fatti msemmija fir-Rikors Ġuramentat, huwa l-attur illi jrid iġib il-prova tagħhom, stante illi dawn jirrelataw prinċipalment għar-relazzjoni bejnu u bejn ħuh, Raymond Borg, kif ukoll ċertu Vince Galea recte Cilia;*

(ii) *Illi, kieku dato ma non concesso, li l-fatti huma kif jirrakkontahom l-attur, dan ma joħloq l-ebda responsabbiltà fis-soċjetà konvenuta, stante illi l-Liġi stess tipprovdi, illi l-Bank qua persuna li talvolta setgħet tkun ħallset ċekkijiet kif allegat, mhuwiex tenut jivverifika l-awtentiċità tal-giri.*

(iii) *Illi, ta' min isemmi, li l-kawża kkwotata fir-Rikors Ġuramentat “**Cornflour Shipping Limited vs Bank of Valletta plc et**” deċiża mit-Tribunal għal Talbiet Żgħar, tirrassoda t-teżi tal-bank konvenut u mhux tal-attur, mentri l-kawża l-oħra msemmija “**Charles Grech vs HSBC Bank (Malta) plc**” (Ċitazz Numru 911/2009 AE) tirrelata dwar mertu totalment differenti minn dak odjern, kollox kif jiġi aħjar u aktar dettaljatament spjegat fit-trattazzjoni tal-kawża.*

(iv) *Illi, l-eċċipjenti jaf bil-fatti fuq imsemmija, di scenzia propria, u ġie awtorizzat biex jippreżenta dawn l-eċċezzjonijiet.*

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti.

Semgħet ix-xhieda prodotti mill-partijiet.

Rat il-verbal tal-udjenja tat-13 ta' Lulju, 2018, fejn il-partijiet ingħataw il-fakultà li jipprezentaw noti ta' sottomissjonijiet u fejn il-kawża tħalliet għallum għas-sentenza.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet ipprezentata mill-bank konvenut.

Il-kwistjoni bejn il-partijiet

Permezz tal-azzjoni odjerna l-attur qiegħed ifittex lill-bank konvenut għaddanni allegatament sofferti minnu u dan wara li uffiċjali tal-istess bank konvenut sarrfu għadd ta' ċekkijiet li kienu maħruġa f'isem l-attur, iżda li ssarrfu minn terz, speċifikament minn ħuh, u dan meta l-attur qatt ma ra u qatt ma ffirmasabiex dawn iċ-ċekkijiet ikunu jistgħu jissarrfu minn haddieħor. L-attur spjega li hu ilu fin-negozju għal aktar minn ħamsin sena, u li ħuh Raymond Borg, jaħdem miegħu u jassisti fit-teħid tal-ordnijiet u fil-ġbir tal-flus tan-negozju, għalkemm mhux bil-paga iżda fuq bażi ta' *commission*. L-attur jispjega kif ġieh suspett li hemm xi malamministrazzjoni da parti ta' ħuh fir-rigward tal-flus dovuti lin-negozju tiegħu minħabba li kien hemm ammont sostanzjali ta' flus dovuti, u kif wara li kellem lil ħuh Raymond, dan aċċertah li kien ser jagħmel dak kollu li jista' biex jiġbor dak kollu dovut lin-negozju tal-attur mingħand terzi. L-attur jispjega kif ħuh Raymond kien qallu li parti sostanzjali minn dawn il-flus kienet dovuta minn ċertu Vincent Cilia, direttur ta' 'Trolleys Supermarket', li kien il-klijent ewlieni tan-negozju tal-attur u kif jum fost l-oħrajn, l-attur kien iddeċieda li jmur ikellem lil dan Cilia sabiex jara

dan meta kien fi ħsiebu jhallas dak dovut minnu. Jirrizulta li Vincent Cilia kien informa lill-attur li hu ma kellu l-ebda pendenzi dovuti lill-attur, u li hu kien ħallas lil Raymond Borg permezz ta' diversi ċekkijiet, li lkoll kemm huma kienu ssarrfu fil-Bank of Valletta l-għada stess li nħarġu. L-attur jgħid li hu la qatt ra dawn iċ-ċekkijiet u wisq anqas iffirma l-endorsements fuqhom sabiex setgħu jissarrfu. Fir-Rikors Maħluf tiegħu l-attur allega li dawn iċ-ċekkijiet issarrfu wara li fuqhom saru firem foloz, tant li l-ebda waħda mill-firem ma taqbel mal-oħra, u li dawn iċ-ċekkijiet kienu jlaħħqu l-ammont komplessiv ta' mija u tmienja u tletin elf Euro (€138,000). L-attur jgħid li dan kollu seħħ minħabba irresponsabbiltà, negligenza u nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti da parti tal-uffiċjali tal-bank konvenut, u li dan it-tisrif taċ-ċekkijiet seħħ fuq medda ta' xejn anqas minn tmintax-il okkażjoni. L-attur jgħid li dan wasslu biex sofra danni konsistenti mhux biss fit-telf tal-flus, iżda wkoll fl-imgħaxijiet dovuti fuqhom li jibqgħu jakkumulaw sakemm dak dovut lilu jithallas lura. Hu għalhekk li hu ħass il-ħtieġa li jintavola l-proċeduri odjerni, li permezz tagħhom qiegħed jitlob lill-Qorti tiddikjara li bl-aġir tiegħu l-bank konvenut huwa responsabbli għat-telf u għad-danni li sofra l-attur, minħabba aġir irresponsabbli, negligenti u minħabba f'nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti bankarji, fosthom id-*due diligence* li l-bank huwa obligat jagħmel kull meta ċekk intestat fuq persuna jiġi biex jissarraff minn persuna oħra. L-attur jitlob ukoll lill-Qorti tillikwida d-danni sofferti minnu konsistenti fl-ammont globali taċ-ċekkijiet u l-imgħaxijiet legali dovuti fuqhom, flimkien ma' kundanna għall-ħlas tal-ammont globali dovut u l-imgħaxijiet dovuti sad-data tal-pagament effettiv.

Il-bank konvenut min-naħa tiegħu wieġeb li l-azzjoni attriċi hija legalment infondata stante li hija bbażata fuq l-antiġuridiku, u dan fid-dawl tal-prattika bankarja li dak li jhallas ċekk jew kambjala mhux obligat jikkonferma l-awtentiċità tal-ġiri, u għalhekk wieġeb li anki li kieku l-fatti elenkati fir-Rikors Maħluf seħħew verament, dawn ma joħolqu ebda responsabbiltà fuq il-bank konvenut. Wieġeb ukoll li mhux minnu li l-bank kien negligenti fir-rigward tal-attur, kif ukoll li l-attur ma soffra l-ebda danni, stante li dan mexxa mal-prassi bankarja fir-rigward. Għe eċċepit ukoll li s-sentenzi ċċitati mill-attur bl-ebda mod ma jseħħu t-teżi tal-attur li hu għandu xi forma ta' jedd għall-ħlas tad-danni u l-imgħaxijiet fiċ-ċirkostanzi tal-każ u dan minħabba li l-mertu fiż-żewġ sentenzi ċċitati m'għandu x'jaqsam xejn mal-mertu tal-każ odjern.

Provi u riżultanzi

Flimkien mar-rikors promutur imressaq minnu, l-attur ippreżenta kopji tal-immagni taċ-ċekkijiet iffirmati u maħruġa minn Vincent Cilia favur John Borg, għal diversi ammonti¹, flimkien ma' kopja tal-karta tal-identità tal-attur.² Għet esebita wkoll kopja ta' ittra mibgħuta lis-soċjetà konvenuta mid-difensur tal-attur, bl-istess allegazzjonijiet spjegati fir-rikors promutur³, u kopja tar-risposta mibgħuta lill-attur miċ-*Chief Officer Legal and Compliance* tal-Bank of Valletta plc, li ċaħad kull responsabbiltà għall-allegazzjonijiet li saru fil-konfront tiegħu.⁴ Għew esebiti wkoll kopji tas-sentenzi ċċitati mill-attur fir-Rikors Maħluf tiegħu, dik mogħtija minn din il-Qorti kif diversament preseduta fit-18 ta' Settembru, 2012 fl-ismijiet **Charles Grech vs. HSBC Bank Malta plc**

¹ A fol. 6 et seq. tal-proċess.

² A fol. 29 tal-proċess.

³ A fol. 30 tal-proċess.

⁴ A fol. 31 tal-proċess.

et⁵, u kopja tad-deċiżjoni mogħtija mit-Tribunal għal Talbiet Żgħar fit-28 ta' Frar, 2006, fl-ismijiet **Cornflower Shipping Limited vs Bank of Valletta plc et.**⁶

Fl-ewwel udjenza li nżammet fit-30 ta' Jannar, 2015, l-attur talab li ssir il-ħatra ta' espert kalligrafiku sabiex jistabbilixxi l-awtenticità tal-firem indikati fl-*endorsements* taċ-ċekkijiet ipprezentati, u għal dan l-iskop il-Qorti ħatret lill-espert kalligrafiku **Dr Martin Bajada**.

L-attur **John Borg** għażel li jixhed bil-proċedura tal-*affidavit*⁷, fejn qal li hu kien ilu jinnegozja bħala grossist fi prodotti tal-ikel għal madwar ħamsin sena, u li jaħdem miegħu kellu lil ħuh, Raymond Borg, li kien imħallas fuq bażi ta' *commission*, u li xogħlu kien jinvolvi t-tqassim tax-xogħol lill-klijenti u l-gbir tal-flus dovuti lill-attur. L-attur kompli jgħid kif kien ilu għadd ta' snin jinnota li ħuh ma kienx għadu jgħaddilu l-istess ammonti ta' flus bħal qabel, u li l-ammonti li kien jgħaddilu kienu żgħar meta mqabbel mal-volum tal-bejgħ li kien isir. Qal ukoll li ħuh spiss kien isemmilu ċifri ta' flus li kien għad irid jiġbor mingħand terzi, filwaqt li jassigurah li dawn il-flus kienu ser jingabru. L-attur qal li mhux l-ewwel darba li qal lil ħuh li kien ser jibda javviċina lill-klijenti hu stess, għalkemm qatt m'għamel dan biex ma jnaffarx lill-klijenti, u meta ħuh kien jgħaddilu xi ammonti żgħar ta' flus, dan qatt ma kien jgħidlu min kien ikun li ħallas, u minflok kien jgħidlu kemm baqagħlu jiġbor mingħand diversi persuni. Qal ukoll li fis-sena 2013 tant kellu jiġbor flus, li kien talab lil ħuh biex imur miegħu għand nutar sabiex jagħmlu skrittura fejn ħuh jintrabat li jtihi parti mill-ammonti li kellu jiġbor mingħand il-klijenti tan-negozju sa dakinhar li gie ffirmat dan il-ftehim. L-attur qal li din l-iskrittura giet iffirmata quddiem in-

⁵ A fol. 32 tal-proċess.

⁶ A fol. 45 tal-proċess.

⁷ A fol. 67 tal-proċess.

nutar Jean Paul Farrugia fl-10 ta' April, 2013, fejn il-partijiet qablu fuq l-ammont ta' tmenin elf Euro (€80,000) li Raymond Borg kellu jagħti lill-attur fuq perijodu ta' erba' snin.⁸ Gie pattwit ukoll li l-flus li kellhom jingabru mill-bejgħ tal-prodotti kellhom jibdew jingabru ta' kull xahar biex il-krediti tan-negożju ma jkomplux jizdiedu. L-attur kompla jgħid kif minn dan l-ammont hekk miftiehem bejnu u ħuh, ħuh ħallsu biss is-somma ta' €29,644 permezz ta' tnax-il ċekk ta' €1,865 il-wieħed, u erba' ċekkijiet ta' €1,816 il-wieħed, filwaqt li l-bilanċ ta' €50,356 għadu dovut. L-attur qal ukoll li minkejja li kien hemm qbil bejn il-partijiet li l-krediti tan-negożju kellhom jibdew jingabru ta' kull xahar, ħuh ma żammx ma' dan il-ftehim, tant illi l-krediti tan-negożju komplew jizdiedu. L-attur qal li f'Mejju tal-2014, l-akbar klijent tiegħu Vincent Cilia li kien jiġġestixxi t-Trolleys Supermarket ġewwa San Pawl il-Baħar, kien infurmah li ma kienx ser ikompli jieħu x-xogħol mingħandu minħabba li s-sezzjoni tal-frott kien ser iwelliha lil terzi. L-attur qal illi ħuh kien għadu kemm infurmah li Cilia kien wieħed mid-debituri li kellu jagħti lill-attur is-somma ta' madwar ħamsa u sebgħin elf Euro (€75,000), u għalhekk kien iddeċieda li jmur ikellmu. L-attur qal li hu kien sorpriż għall-aħħar meta Vincent Cilia kien qallu li pendenzi miegħu ma kienx hemm, tant li wrieh kopji ta' ċekkijiet li kien sar ħlas bihom u li kienu jammontaw għal €114,983.07, u li kienu indirizzati lill-attur. L-attur kompla jgħid li hu qatt ma kien ra lanqas wieħed minn dawn iċ-ċekkijiet, u li ma setax ikun li ffirmat fuqhom hu biex setgħu jissarrfu. L-attur kompla jgħid li meta ħares lejn il-kopji induna li fuq kull wieħed kien hemm żewġ firem, u għalkemm l-ebda waħda ma kienet tiegħu, tant li anki l-firem iffalsifikati jvarjaw ħafna minn waħda għal oħra, ħuh Raymond xorta waħda kien irnexxielu jsarraġ dawn iċ-ċekkijiet fil-fergħa tal-Bank of Valletta ta' Ғaż-

⁸ Kopja tal-ftehim *a fol.* 72 tal-proċess.

Żebbuġ. L-attur zied jgħid li minkejja li hu għandu fil-pussess tiegħu kopji ta' tmintax-il ċekk li nħargu fuq ismu u li ssarrfu b'dan il-mod, dan ma jfissirx li ma kienx hemm ċekkijiet oħra li wkoll issarrfu minn ħuh bl-istess mod kemm tal-istess klijent kif ukoll ta' klijenti oħra. L-attur komplja jgħid li meta kkonfronta lil ħuh, dan kien ammetta li kien sarraf u żamm għalih il-flejjes minn dawn iċ-ċekkijiet, u fid-dawl ta' dan l-aħwa kienu ddeċidew li jerggħu jmorru għand l-istess nutar, fejn Raymond Borg kien intrabat li minbarra l-bilanċ li kien għadu dovut mis-somma oriġinali ta' tmenin elf Euro (€80,000), dan kellu jagħtih ukoll is-somma ta' tnejn u ħamsin elf, mija u tnejn u disgħin Euro (€52,192).⁹ L-attur ikkonkluda x-xhieda tiegħu billi qal li minn dan l-ammont ta' €52,192 ħuh qatt ma tah xejn. Qal ukoll li ħuh kien għaddielu għadd ta' ċekkijiet li ma kinux jissarrfu kollha, iżda li permezz ta' dawn il-ħlasijiet perjodiċi li kien jagħmel ħuh kien irnexxielu jirkupra sebat elef u ħames mitt Euro (€7,500) oħra minn dak li kien dovut lilu. Qal ukoll li ħuh qatt ma tah flus kontanti, u li iċ-ċekkijiet l-oħra kollha li tah ħuh ma kinux jissarrfu għaliex ġew *referred to drawer* jew ġew ritornati minħabba li l-kontijiet bankarji ta' ħuh kienu magħluqa. Dan kollu ddikjarat mill-attur John Borg fl-*affidavit* tiegħu, ġie kkonfermat minn bintu **Samantha Josephine Borg** f'*affidavit* tas-26 ta' Frar 2015.¹⁰

Fl-udjenza tad-9 ta' Marzu, 2015, xehed **Vincent Cilia**¹¹, li qal li hu kien ilu jaf lill-attur għadd ta' snin, iżda minħabba li kien ħu l-attur li kien imur bil-konsenja tal-ħaxix, hu dejjem ħaseb li Raymond Borg huwa s-sid tan-negozju u mhux l-attur. Ix-xhud qal li hu kien juża sistema fejn fl-aħħar tax-xahar kien jara kemm kien hemm bejgħ eżatt, jaqta' l-percentwal tiegħu, u joħroġ ċekk

⁹ Kopja tal-iskrittura li saret quddiem in-nutar Jean Paul Farrugia tinsab esebita *a fol.* 70 tal-proċess.

¹⁰ *A fol.* 73 tal-proċess.

¹¹ *A fol.* 91 tal-proċess.

fuq isem John Borg u dan minħabba li precedentement l-*invoices* dejjem kienu jkunu f'isem John Borg. Qal li ċ-ċekkijiet li jinħarġu hu kien jgħaddihom lil Raymond Borg li kien imur bil-konsenji. Ix-xhud qal li f'mument minnhom hu ħass li għandu jiftaħ *open vegetable section*, u li għalhekk kellu jsib distributur ieħor tax-xogħol tal-ħaxix. Waqt laqgħa li kellu mal-attur, dan kien staqsieh kif ser jibqgħu fuq il-ħlasijiet dovuti lilu, u meta x-xhud kien qallu li ma kellux pendenzi għajr għall-ħlas ta' prodotti li ġew fornuti xi ftit tal-jiem qabel, l-attur wera ruħu sorpriż. Ix-xhud kompli jgħid li dak il-ħin stess hu daħal fis-sistema tal-kompjuter u ħareġ kopji ta' ċ-ċekkijiet li permezz tagħhom kien sar ħlas tal-prodotti fornuti min-negozju tal-attur. Waqt din l-udjenja, ix-xhud ippreżenta kopji ta' ċ-ċekkijiet u l-*endorsements* tagħhom maħruġa għall-perijodu mill-1 ta' Awwissu, 2013 sal-1 ta' Ottubru, 2013.¹² Ix-xhud ikkonferma li b'kollox hu ħallas total ta' mitejn u ħamsin elf Euro (€250,000) f'ċekkijiet maħruġa fuq isem John Borg.

Fid-9 ta' April, 2015 is-soċjetà konvenuta ppreżentat rikors li permezz tiegħu ssottomettiet li hi ġiet a konjizzjoni tal-fatt li bejn l-aħwa Borg kienu ġew iffirmati żewġ kuntratti, wieħed tal-10 t'April, 2013, li bih John Borg kien silef l-ammont ta' tmenin elf Euro (€80,000) lil ħuh Raymond Borg, u kostituzzjoni ta' debitu li sar fis-27 ta' Ġunju, 2014 għas-somma ta' tnejn u ħamsin elf, mija u tnejn u disgħin Euro (€52,192) li permezz tiegħu Raymond Borg ikkostitwixxa ruħu debitur fil-konfront ta' ħuh John Borg. Is-soċjetà konvenuta ppremettiet li dan kollu jammonta għal novazzjoni, li permezz tagħha l-pretensjonijiet tal-attur fil-konfront tas-soċjetà konvenuta ġew estinti, u tterminati bl-imsemmija novazzjoni, u in vista ta' dan talbet li tippreżenta risposta maħlufa ulterjuri.

¹² A fol. 97 et seq. tal-proċess.

L-attur ippreżenta ir-risposta tiegħu għar-rikors tas-soċjetà konvenuta fit-23 ta' April, 2015, li permezz tagħha wieġeb li l-kuntratti li fuqhom qiegħed jibbaża t-talba tiegħu l-bank konvenut jammontaw għal *res inter alios acta* fil-konfront tiegħu, u li l-fatt li Raymond Borg assumma d-debiti inkwistjoni, ma jammontax għal novazzjoni. Qal ukoll li meta saru dawn il-kuntratti, hu kien għadu ma jafx li fih kien irnexxielu jgħarraq bil-bank konvenut u jsarraf ċekkijiet pagabbli lilu, aħseb u ara kemm seta' ta l-kunsens tiegħu biex isseħħ in-novazzjoni.

Fl-udjenza tal-21 ta' April, 2015 reġa' xehed **Vince Cilia**¹³ li ppreżenta xi *bank statements* u kopji ta' ċekkijiet li ħallas bihom, filwaqt li kkonferma li hu m'għadux sid tal-ħanut Trolleys Supermarket stante li kien bieġu.

Fl-istess udjenza xehdet **Valerie Valente James**¹⁴ li hi l-*branch manager* tal-fergħa tal-Bank of Valletta ta' Ғaž-Żebbuġ, li kkonfermat li għalkemm wiċċ l-attur hu familjari, b'daqshekk hi ma tistax tgħid li taf lil John Borg. Qalet ukoll li hi mhix infurmata dan il-każ fuq xiex inhu, u qalet li ma sar l-ebda ilment direttament magħha dwar it-tisrif ta' ċekkijiet inkwistjoni. Ix-xhud qalet li meta xi ħadd imur il-bank b'ċekk li ma jkunx fuq ismu u jitlob li jsarrfu, il-proċedura adoperata mill-bank hi li jara li jkun hemm il-firma tal-persuna li ċ-ċekk ikun inħareġ fuq isimha, għalkemm qalet li l-uffiċjali tal-bank m'għandhom l-ebda obbligu li jiċċekkjaw dik il-firma. Hi qalet li d-dmir tal-uffiċjali tal-bank hu li jidentifikaw il-persuna li tkun ippreżentat iċ-ċekk, jieħdu d-dettalji tal-karta tal-identità tagħha, u jiddepożitaw iċ-ċekk fil-kont tal-persuna li tkun marret il-bank biċ-ċekk. Ix-xhud ikkonfermat li l-firma tal-

¹³ A fol. 117 sa 153 tal-proċess.

¹⁴ A fol. 154 tal-proċess.

endorsement ma tiġix iċċekkjata u vverifikata u dan in vista tal-fatt li ċekk huwa *instrument* li jista' jiġi negozjat. Hi kompliet tgħid li l-persuna li tippreżenta ċ-ċekk dejjem tintalab mezz ta' identifikazzjoni, u li għall-bank biżżejjed li jkun hemm l-*endorsement* tal-persuna li ċ-ċekk jinħareġ fuq isimha. Hi spjegat li l-obbligu tal-uffiċjali tal-bank hu li jagħmlu verifiki fir-rigward ta' min jippreżenta ċ-ċekk u lil min ikun qiegħed jitħallas, kif ukoll jiġi assigurat li jkun hemm *traceability* ta' fejn jitpoġġew il-flus. Ix-xhud spjegat li f'każ li tintalab l-identifikazzjoni tal-persuna li ċ-ċekk ikun inħareġ fuq isimha, jintilef l-element ta' negozjabbilità taċ-ċekk, u saħqet li l-proċedura tibqa' l-istess anki f'każ li persuna tippreżenta ruħha ripetutament b'numru ta' ċekkijiet, ikun kemm ikun il-valur tagħhom. Għad-domandi in kontroezami, ix-xhud wiegħbet li l-unika verifika li ssir hi li tiġi verifikata l-identità tal-persuna li tmur biex issarraġ iċ-ċekk bid-dokument tal-identifikazzjoni tiegħu.

Fl-istess udjenza xehed ukoll **Raymond Formosa**¹⁵, *branch manager* fil-fergħa tal-Lombard Bank tal-Belt, li qal li meta persuna tippreżenta ruħha b'ċekk li ma jkunx maħruġ fuq dik il-persuna, jintalab mezz ta' identifikazzjoni tal-persuna li tidher quddiem l-uffiċjal tal-bank, sabiex jiġi stabbilit iċ-ċekk lil min ikun qed jissarraġ, u jiġi kkonfermat li dak iċ-ċekk ġie nnegozjat lill-persuna li dehret quddiem l-uffiċjal tal-bank. Ġie spjegat lix-xhud li x-xhieda tiegħu hija meħtieġa sabiex tiġi stabbilita l-prassi adoperata minn banek differenti lokali fir-rigward tat-tisrif ta' ċekkijiet li jkunu *endorsed*. Ix-xhud wiegħeb li f'ċirkostanzi simili:

“Aħna nieħdu l-firma, dik li hemm miktuba wara *in good faith*, biss min ħa jieħu l-flus, irridu nkunu ċerti li nidentifikawh u li nżommu *records* tiegħu.

¹⁵ A fol. 161 tal-proċess.

Jiġifieri jekk gie Mr. XYZ, niktbu Mr, XYZ, l-indirizz għax nara l-*id card* u l-*id card number*. Dak li nagħmlu, ħalli jekk aħna jkun hemm xi problema fuq iċ-ċekk nkunu nistgħu ngħidu li aħna finalment tajnieth lil Mr. XYZ il-*cash*.”

Ix-xhud gie mistoqsi dwar l-eventwalità li ċekk ikun gie misruq jew mitluf, u persuna tippreżenta dak iċ-ċekk biex jissarraff b’firma li ma tkunx saret mill-persuna li dak iċ-ċekk ikun inħareġ fuq isimha. Ix-xhud qal li l-preżunzjoni hi li kull min imur isarraff ċekk jagħmel dan *in good faith*. Ix-xhud qal li madanakollu l-bank m’għandux il-fakultà li jiċċekkja l-firem tal-persuna li iċ-ċekk ikun inħareġ favur tagħha, kull darba li persuna tippreżenta ruħha quddiem il-kaxxier biex issarraff ċekk maħrug fuq isem dik il-persuna. Żied jgħid iżda li f’każ li tinqala’ xi diffikultà, isir kuntatt mal-persuna li iċ-ċekk ikun inħareġ fuq isimha. Hu kompli jgħid:

“*Cash*, aktar importanti li trid tiċċekkja l-affarijiet imma bħala prinċipju meta jiġi ċekk iffirmit, indirizzat XYZ u jkun hemm firma, dejjem *in good faith* neħduh illi l-firma hija ta’ dik il-persuna li gie ffirmit iċ-ċekk favurih. Li jinteressana l-aktar kif għidt l-ewwel hu li nivverifikaw aħna lil min qed nagħtu l-*cash*.”

Għad-domandi li sarulu in kontroezami, ix-xhud speċifika li meta jinqala’ suspett dwar il-firem, il-verifiki jsiru mal-persuna li tkun ħarġet iċ-ċekk (*id-drawer*), u mhux mal-*endorser*. Mistoqsi dwar x’jiġri f’każ li min jippreżenta ruħu biex isarraff iċ-ċekk ma jiffirmax dejjem bl-istess mod, ix-xhud qal li jista’ jkun il-każ li jkun hemm sospetti, f’liema eventwalità l-kaxxiera tqum minn postha u tivverifika mal-*manager*, iżda li dawn huma każijiet remoti minħabba li min imur biex isarraff ċekk normalment jippreżenta ċekk wieħed -

“Ma tistax tagħmel analiżi fuq erba’ ċekkijiet għax ma ġewx l-erba’ ċekkijiet f’daqqa. Ħa jiġi b’wieħed. Issa jien jekk qed nara id card u l-firma ma taqbilx, ħa jiġini suspett.”

Fl-udjenza tal-21 ta' Mejju, 2015 xehdet **Audrey Ghigo**¹⁶, in rappreżentanza tal-HSBC Bank Malta plc, li qalet li meta terz imur isarraf ċekk li ma jkunx inħareġ fuq ismu, il-kaxxiera tara li t-terz qiegħed jiffirma u tivverifika l-identità tiegħu. Ix-xhud qalet li l-bank ma jagħmilx verifiki mal-*identity card* tal-*payee*. Fi kliem ix-xhud -

“... il-kaxxiera meta tiġi terza persuna tara li fuq iċ-ċekk hemm firma tal-*payee*, last presenter irid jiffirma u tidentifikah bl-id card u tkun tista' ssarraf iċ-ċekk.”

Għall-mistoqsijiet in kontroezami, ix-xhud wiegħbet li l-bank qatt ma jagħmel verifiki la dwar il-*payee* u lanqas dwar l-*endorser*. Ix-xhud qalet li dawn huma linji gwida li jirregolaw x'għandu jsir mill-fergħat kollha tal-bank b'mod generali, u qalet li f'każ li jinqala' dubju jew suspett dwar xi ħaġa, dan jiġi riferut lill-*manager* tal-bank. Ix-xhud ikkonkludiet ix-xhieda tagħha billi qalet li bħala proċedura l-bank mhux responsabbli għall-verifika tal-*endorsement*.

Ir-rapport tal-Perit Tekniku **Dr Martin Bajada** ġie ppreżentat fid-19 ta' Novembru, 2015¹⁷, u dan min-naħa tiegħu għamel analiżi komparattiva tal-firem fl-*endorsements* taċ-ċekkijiet. Wara li għamel eżami komparattiv tal-kampjuni tal-firem li talab kemm mingħand John Borg kif ukoll mingħand Raymond Borg, il-Perit Tekniku wera l-fehma li l-firem kollha ta' Raymond Borg huma kostanti fil-forma, fit-tisilla, fix-xaqliba u fil-kostruzzjoni ħlief għad-devjazzjoni naturali, u seta' jikkonkludi wkoll li dawn il-firem kollha saru minn Raymond Borg. Madanakollu meta saret analiżi tal-firem fuq l-*endorsements*, il-Perit Tekniku kkonkluda li l-firem allegatament ta' John Borg bħala *endorsements* mhumiex kostanti fil-forma, fit-tisilla, fix-xaqliba u fil-kostruzzjoni meta mqabbla mal-kampjun tal-firma ta' John Borg, u għalhekk

¹⁶ A fol. 175 tal-proċess.

¹⁷ A fol. 186 tal-proċess.

wasal għall-konklużjoni li l-firem allegatament ta' John Borg fl-endorsements huma simulazzjoni u mhux il-firma ta' John Borg.

L-iskussjoni tal-Perit Tekniku Dr Martin Bajada saret fl-udjenza tad-9 ta' Frar, 2016¹⁸, fejn gie mistoqsi mid-difensur tal-attur, dwar il-fatt li ċekk partikolari għandu d-data tat-3 ta' Diċembru, 2013 filwaqt li l-cash date tiegħu hija t-2 ta' Diċembru, 2013. Ix-xhud spjega li hu għamel elenku taċ-ċekkijiet li ra, ta' fejn jinstabu dawn iċ-ċekkijiet, in-numru taċ-ċekk, iċ-cheque date u l-cash date u qal li fir-rigward ta' din l-anomalija ta' ċekk li jidher li ssarraff qabel inħareġ, għandu jwieġeb il-bank konvenut.

Il-kontroezami ta' **Valerie Valente James** sar fl-udjenza tat-12 ta' Ottubru, 2016¹⁹, fejn giet murija l-kopja taċ-ċekk li jinsab esebit *a fol.* 14 tal-proċess. Ix-xhud spjegat li t-timbru ta' fuq iċ-ċekkijiet iservi bħala prova ta' fejn, meta u min sarraf jew iddepożita ċ-ċekk, u n-numru jirrappreżenta n-numru tat-till li r-rappreżentant tal-bank ikun qiegħed iservi minnha. Ix-xhud qalet li minn dak in-numru l-bank jista' jidentifika min kienu l-kaxxiera li kienu assenjati fit-till partikolari fil-ġranet partikolari li fihom issarrfu ċ-ċekkijiet. Hija kompliet tispjega li kull ċekk li jissarraff jiġi ttimbrat jew b'timbru wieħed li gie msarraff fi flus kontanti, jew li gie *placed to the credit* fil-kont tal-payee jew ta' terzi, madanakollu wieġbet li ma tafx jekk ċekkijiet li jitpoġġew fil-magni tal-ATM jiġux ittimbrati bl-istess mod meta jissarrfu. Ix-xhud qalet li fuq it-timbru jkun hemm data li tirrappreżenta d-data meta l-persuna ssarraff jew tiddepożita ċ-ċekk. Ix-xhud giet mistoqsija dwar il-fatt li meta jkun hemm *endorsement* minħabba li ċekk ikun gie negozjat, il-bank ma jagħmilx verifiki. Spjegat ukoll

¹⁸ *A fol.* 236 tal-proċess.

¹⁹ *A fol.* 245 tal-proċess.

kif meta jkun hemm *endorsement*, u l-uffiċjal tal-bank ikollu persuna quddiemu li wieħed jista' jivverifika min hi, teżisti preżunzjoni ta' *good faith* li dik il-persuna li tippreżenta ruħha quddiem l-uffiċjal tal-bank hija intitolata għaċ-ċekk li jkun għe *endorsed* favur dik il-persuna, liema ċekk jista' jiġi gġirat aktar minn darba. Fi kliem ix-xhud -

“Jekk għandna *endorsement* u l-*payee* mhux min għandna quddiemna u għandna firma digà fuq dak iċ-ċekk ngħidu li dak huwa *endorsement* tal-*payee* u issa għandna lil min għe negozjat qed jipprezentah quddiemna and we verify li għandna l-persuna lil min qed inħallsu nafu min hu.”

Ix-xhud qalet li l-bank m'għandu l-ebda obbligu li jikkonferma l-firma tal-*endorsement*, u li l-uniku obbligu li għandu l-bank hu li jivverifika l-firma ta' min qed jippreżenta ċ-ċekk. Qalet li l-aktar ħaġa importanti hija l-firma u l-identifikazzjoni ta' min jippreżenta ċ-ċekk.

Fl-udjenza tas-17 ta' Marzu, 2017 xehed **John Tanti**²⁰, *relationship officer* fil-fergħa tal-bank konvenut ta' Ħaż-Żebbuġ, li qal li meta fil-bank tmur persuna ssarraċ ċekk li jkun għe negozjat, il-verifika li ssir hi li l-persuna li tidher quddiem l-uffiċjal tal-bank tiffirma ċ-ċekk minn wara. Ix-xhud ikkonferma li bħala proċedura l-firma tal-*payee* ma tigix ivverifikata fuq ċekk li jiġi ppreżentat lill-kaxxier biex jissarraċ.

Fl-udjenza tal-24 ta' April, 2017 xehed **Marico Sammut**²¹ in rappreżentanza tas-soċjetà konvenuta, li kien il-persuna li pprepara l-prospett esebit *a fol. 274 et seq.* tal-proċess, li kkonferma li dak il-prospett tnejja wara li sar tqabbil ta' ċekkijiet li ġew ipproċessati mill-bank, u li dan seta' jsir minħabba li l-bank iżomm *digital image* ta' kull ċekk li jissarraċ, kemm minn quddiem, kif ukoll

²⁰ A fol. 269 tal-proċess.

²¹ A fol. 281 tal-proċess.

kopja tal-parti ta' wara taċ-ċekk. Ix-xhud ġie mistoqsi dwar iċ-ċekk *a fol.* 278 tal-proċess, u li minkejja li jidher li nħareġ fid-data tat-3 ta' Diċembru, 2013, it-timbru tal-bank fuqu jġib id-data tat-2 ta' Diċembru, 2013. Ix-xhud spjega kif dan seħħ bi żball, fi kliemu -

“Mela, id-data taċ-ċekk qed nikkonferma hawn li hija 3 ta' Diċembru, 2013. Issa, jiena għidt li *l-processing date* hija 3rd December, 2013, li fir-*record* tal-bank ukoll joħroġ ċar li hija 3rd December, 2013, li hija *American date* biex niftehmu. Issa, it-timbru huwa second però jiena biex nikkonferma jekk, attwalment, dak iċ-ċekk ġie processat fis-second jew fit-third, għamilt tliet affarijiet. L-ewwel iċċekkjaft fuq *l-istatement* tal-klijent jekk ħariġx ċekk meta attwalment, ittiehdu l-flus mill-kont li huwa 3rd December. *Secondly* iċċekkjaft li l-kaxxiera rriżultat li pprocessat dak iċ-ċekk jekk fir-rapport tat-tranzazzjonijiet tagħha għat-3rd December kienx hemm dak iċ-ċekk u kkonfermajtu wkoll. Li għamilt oltre minn hekk ukoll, qbadt l-aħħar ċekk li pprocessat dik il-kaxxiera fit-3rd December li huwa ta' terzi persuni u li m'għandu x'jaqsam xejn ma' dan ilk-każ u rajt it-timbru fuq dak iċ-ċekk u kkonfermajt li l-kaxxiera bi żball għamlet ġurnata taħdem bit-timbru 2nd December. Il-*processing date* hija 3rd December, il-flus li ttiehdu mingħand Co-ops Services fit-3rd December. Jigifieri ġie pprocessat kif suppost. Li hemm ħażin huwa li t-timbru għamlet ġurnata shiħa taħdem bih bis-2nd December.”

Fl-udjenza tas-16 ta' Ġunju, 2017 reġgħet xehdet **Valerie Valente James**²², li kkonfermat li bejn Ġunju 2012 u Diċembru tal-2013 ma kienx hemm tibdil fil-proċeduri tat-tisrif taċ-ċekkijiet.

Fl-istess udjenza reġa' xehed **John Tanti**²³, *relationship officer* mas-soċjetà konvenuta, li kkonferma li hu lil Raymond Borg ma jafux personalment, għalkemm jaf li ġieli qdieh dwar xi depożiti ta' ċekkijiet. Lix-xhud sarlu riferiment għaċ-ċekk li jinsab esebit *a fol.* 276 tal-proċess, u kkonferma li fuq dan iċ-ċekk jidher li m'hemmx *l-id card number* tal-persuni li qed jagħmlu l-

²² *A fol.* 284A tal-proċess.

²³ *A fol.* 285 tal-proċess.

giri. Hu qal li ċ-ċekk inħareġ fuq isem J. Borg, u qal li sabiex seta' jipproċedi bit-tisrif ta' dak iċ-ċekk l-ewwel ra li għandu l-firma ta' J. Borg, u li l-persuna li pprezentat ruħha quddiemu endorsjat dak iċ-ċekk. Qal li l-firma ta' J. Borg ma tkunx giet ivverifikata. Qal li John Borg bħala *payee* ikun iffirma ċ-ċekk, filwaqt li l-persuna li tmur biex issarrfu tiffirma quddiem il-kaxxier sabiex iċ-ċekk ikun jista' jissarraff. Qal li f'dawn il-każijiet iċ-ċekk ma jkunx jista' jissarraff fi flus kontanti, iżda dejjem jiġi ddepożitat fil-kont tal-persuna li tmur biex issarrfu. Spjega kif anki meta l-persuna li tmur biex issarraff iċ-ċekk titlob li jingħatawliha flus kontanti, iċ-ċekk l-ewwel jiġi ddepożitat fil-kont tal-persuna li tmur il-bank, u wara jingħidu l-flus minn dak il-kont. Hu kompli jgħid li dan isir sabiex il-bank ikollu traċċa tal-persuna li tkun sarrfet iċ-ċekk.

Fl-istess udjenza xehdet **Sylvana Camilleri** li wkoll taħdem mas-soċjetà konvenuta bħala *business relationship officer*²⁴ li giet mistoqsija dwar iċ-ċekk li jinsab esebit *a fol.* 278 tal-proċess. Ix-xhud qalet li t-timbru fuq dak iċ-ċekk partikolari jidher li huwa tagħha, u filwaqt li d-data ta' fuq iċ-ċekk it-3 ta' Diċembru, it-timbru ta' meta dan issarraff jindika d-data tat-2 ta' Diċembru. Lix-xhud sarilha riferiment għal għadd ta' ċekkijiet li ssarrfu minnha lil Raymond Borg, u qalet li jista' jkun li Raymond Borg tela' għandha jsarraff dawn iċ-ċekkijiet minħabba li ma setax joqgħod jistenna wara n-nies li kien hemm fis-sular ta' isfel. Ix-xhud spjegat li bħala proċedura tat-tisrif ta' ċekkijiet li jkunu *endorsed* hi tagħmel numru ta' verifiki, fosthom li tassigura li ċ-ċekk ikun mimli tajjeb, li l-figuri mnizzla jaqblu mal-kliem, u li jkun hemm il-firma ta' min ikun ħareġ iċ-ċekk. Ix-xhud qalet ukoll li ssir verifika fis-sens li tintalab il-

²⁴ *A fol.* 293 tal-proċess.

karta tal-identità tal-persuna li jitlob li jsarraġ iċ-ċekk, u tassigura li dan jiffirma quddiemha. Ix-xhud ikkonfermat li ma jsiru l-ebda verifiki mal-*payee* ta' ċekk.

Fl-istess udjenza xehdet **Marisa Axisa**²⁵, li qalet li sas-sena 2013 kienet taħdem mas-soċjetà konvenuta fil-fergħa tal-bank ta' Ғaž-Żebbuġ. Ix-xhud ikkonfermat li hi bdiet taħdem bħala kaxxiera u sussegwentement ħadmet bħala *personal relationship officer* u bħala *business relationship officer*. Hi qalet li minkejja li qdiet rwoli oħra fil-bank, kull darba li kellha klijent li qiegħed jieħu pariri dwar negozju u talabha ssarraflu ċekk, bħala prassi dan jissarraġ sabiex jiġi evitat li klijent jintbagħat għand diversi persuni biex jinqeda. Ix-xhud ikkonfermat li hi taf min hu Raymond Borg, u li l-aktar li kellha kuntatt miegħu kien meta hi kienet *business relationship officer*. Hi kompliet tgħid li hi kienet taf li Raymond Borg kellu *supermarket* u li kien jimporta l-frott u jippakkjah, u li dan kien in-negozju tiegħu. Qalet ukoll iżda li hi ma kinitx taf jekk Raymond Borg kellux xi kumpannija li kien jinnegozja f'isimha. Hi qalet li meta persuna tmur issarraġ ċekk li jkun gie endorsjat, il-kaxxiera ddaħħal l-*id card number* tiegħu fis-sistema, u fir-*records* tal-bank jinżammu dettalji ta' min ikun deher biex isarraġ iċ-ċekk.

Fl-istess udjenza reggħet xehdet **Valerie Valente James**²⁶, li f'udjenza preċedenti kienet intalbet tagħmel verifiki dwar jekk ċekkijiet li jiġu ddepożitati f'ATMs jiġux ittimbrati jew le. Ix-xhud qalet li lilha ma rriżultalhiex jekk dawn iċ-ċekkijiet jiġux ittimbrati jew le, iżda qalet li l-ipproċessar ta' tali ċekkijiet isir minn post centralizzat u mhux mill-fergħat tal-bank. Hi qalet li fir-rigward ta' ċekk li ma jkunx ittimbrat, x'aktarx li dan ikun gie pproċessat mill-

²⁵ A fol. 301 tal-proċess.

²⁶ A fol. 308 tal-proċess.

head office u mhux minn xi fergħa tal-bank. Ix-xhud ma setgħetx tispjega r-raġuni għalfejn fuq numru ta' ċekkijiet li ssarrfu lil Raymond Borg tniżżel in-numru tal-karta tal-identità, filwaqt li fuq ċekkijiet oħrajn dan ma tniżżilx. Hi kkonfermat li l-*id card number* li jittieħed hu dak tal-persuna li tmur biex issarraġ iċ-ċekk. Ix-xhud qalet ukoll li tinżamm *audit trail* tat-tranzazzjonijiet kollha li jsiru, u li min-naħa tal-bank hemm mod kif jiġi vverifikat min ikun sarraf ċekk partikolari min-naħa tal-bank. Qalet ukoll li meta tmur persuna ssarraġ ċekk li jkun inħareġ f'isem terz, il-kaxxier jew ir-rappreżentant tal-bank jidentifika lill-persuna li tkun quddiemu permezz tal-*id card* sabiex b'hekk tiġi assicurata l-identità tal-persuna li tkun qiegħda tiegħu l-flus jew li l-flus jiġu ddepożitati f'isimha. Ix-xhud qalet li ċekk huwa '*a negotiable instrument*' u li meta jkun hemm *endorsement* mill-payee, dan l-*endorsement* ma jiġix iiverifikat mill-bank. Fi kliem ix-xhud –

"Mela ċekk minnu nnifsu qed jgħidlek *whoever the drawer is, is giving instructions to the Bank of Valletta or any other bank, to pay a certain person a certain amount of money* u qed jiffirma. Aħna nivverifikaw il-firma tad-drawer, nivverifikaw li l-*words and figures* jaqblu, id-data u lil min għandna quddiemna. Però ma noqogħdux inċemplu lid-drawer kull ċekk. Niċċekkjaw għax dan tana *written instructions to pay a certain amount of money.*"

Ix-xhud qalet li kull persuna li għandha kont kurrenti hi intitolata għal *cheque book* u li l-użu ta' tali *cheque book* ivarja minn persuna għall-oħra. Qalet li fil-fergħat tal-banek m'hemmx il-mezzi biex wieħed jiċċekkja u jagħmel verifiki dwar l-imġiba ta' kull investitur, u qalet li l-bank għandu *units* bħalma huma l-*audit*, il-*credit risk*, u li jekk dawn josservaw ċerta imġiba, dawn jiġbdu l-attenzjoni tal-klijent. Hi qalet li l-ordni tal-klijent (id-drawer) f'ċirkostanzi simili tkun biex jithallas ċertu ammont ta' flus lil xi ħadd, u li l-bank ma jagħmilx oġġezzjonijiet għal dawn id-direzzjonijiet li jingħatawlu.

Fl-udjenza tad-9 ta' Ottubru, 2017 xehdet **Johanna Bartolo**, in rappreżentanza tas-soċjetà konvenuta²⁷, li sarilha riferiment għaċ-ċekkijiet esebiti fil-proċess. Ix-xhud qalet li dawn kollha ġew imsarrfa, u li l-proċedura bankarja anki fejn ikun hemm numru ta' *endorsements* fuq ċekk partikolari hi li l-uffiċjal tal-bank jagħmel il-verifiki tiegħu dwar il-firma tal-persuna li tippreżenta ruħha fil-bank partikolari biex issarraġ iċ-ċekk. Qalet ukoll li f'każ li ċ-ċekkijiet jissarrfu billi jiġu ddepożitati f'ATM, il-proċedura hija simili u dan minħabba li l-klijent jagħmel depożitu fil-kont tiegħu permezz tal-*cashlink card* bin-numru tal-kont bankarju tiegħu u jagħmel depożitu fil-kont tiegħu, b'mod li min ikun qiegħed jagħmel dan id-depożitu jista' jiġi identifikat, bl-istess mod li jiġi identifikat min jippreżenta karta tal-identità quddiem kaxxier tal-bank. Qalet li meta persuna tmur fil-bank sabiex issarraġ ċekk li jkun iġġirat, issir verifika fir-rigward tal-identità tal-persuna li tmur il-bank. Qalet li meta persuna tagħmel użu mill-ATM minflok ma tmur fiżikament il-bank, il-persuna tkun għamlet użu mill-*cashlink* tagħha personali, u li dik il-*cashlink* tkun tappartjeni lill-persuna li tkun magħrufa mill-ATM.

Għad-domandi li sarulha in kontroezami, ix-xhud ikkonfermat li l-bank jagħmel verifika tal-firma tal-persuna li tmur biex issarraġ iċ-ċekk u tal-ebda persuna oħra. Qalet ukoll li anki fir-rigward ta' ċekk iddepożitat f'ATM, issir l-istess verifika, dik tal-firma tal-persuna li ċ-ċekk ikun ġie f'idejha l-aħħar.

Fl-udjenza tal-10 ta' Novembru, 2017 xehed l-attur **John Borg**²⁸, li qal li ħuh kien ilu jaħdem miegħu sa minn meta kellu madwar sbatax-il sena, u li dan dam jaħdem miegħu sakemm inqala' dan il-każ, għal perijodu komplessiv ta'

²⁷ A fol. 340 tal-proċess.

²⁸ A fol. 348 tal-proċess.

aktar minn tletin sena. L-attur qal li minbarra l-każ odjern, kien hemm każ ieħor li seħħ fis-sena 2000, fejn hu kien induna li ħuh Raymond Borg, kien saraq lu xi flus, iżda li dakinhar kien ħafirlu. L-attur ikkonferma li ħuh kien jithallas fuq bażi ta' *commission*, u li dan l-ewwel kien jieħu dak li hu tiegħu, u wara kien iħallas lill-attur. Qal li hu ħa lil ħuh għand nutar sabiex isir ftehim dwar ammonti li kellhom jithallsu minn ħuh wara li daħallu suspett li ħuh kien qiegħed ibagħbas fl-introjtu li suppost kellu jkun tan-negozju tal-attur. Kompla jgħid li hu ma fittix lill-klijenti iżda lil ħuh biss, u li kien ftiehem ma' ħuh li dan iħallsu bilanċ ta' tmenin elf Euro (€80,000) bir-rata ta' elfejn Euro (€2,000) fix-xahar, u li l-flus li ħuh kien jiġbor għan-negozju kellhom jithallsu lill-attur mill-ewwel. Ix-xhud qal li ħuh ukoll għandu negozju u *supermarket*, u li fl-ewwel sena dan beda jħallas lill-attur skont il-ftehim li kien hemm bejniethom, iżda fit-tieni sena beda jgħaddilu ċekkijiet li mhux dejjem setgħu jissarrfu. Kien hemm episodji li fihom l-attur ċempel lil ħuh sabiex jinfurmah li kien hemm ċekkijiet li ma ssarrfux, u li kien hemm episodju partikolari fejn ħuh kien qallu li ċertu Vince kellu jtihom l-ammont ta' ħamsa u sebgħin elf Euro (€75,000) ħlas ta' prodotti li ġew ikkonsenjati lilu, iżda li meta l-attur kellew lil dan Vince dan kien qallu li kulma kellu jħallas kien għal prodotti kkonsenjati għal perijodu ta' tlett ijiem, u li l-kontijiet l-oħra li kellu mal-attur kienu ġew imħallsa. Ix-xhud qal li lil ħuh ġieli ħallsu bi flus kontanti, drabi oħra b'ċekkijiet minn tiegħu, u xi drabi b'ċekkijiet tan-nies. L-attur qal li hu kellew lill-bank l-ewwel darba wara li induna li ħuh kien sarraf f'kemm jiswew erbatax-il elf Euro (€14,000) ċekkijiet, u li dan sar mingħajr problemi ta' xejn. Qal li minkejja l-episodju tas-sena 2000 meta kien induna li ħuh kien qiegħed jisirqu, hu qatt m'għamel xejn sabiex jinforma lill-bank b'dan.

Raymond Borg, hu l-attur, xehed fl-udjenza tat-2 ta' Marzu, 2018²⁹, fejn qal li hu u ħuh kienu fin-negozju flimkien. Huwa qal li ħadd minnhom ma kien l-imghallem, u li l-profitti kienu jinqasmu sittin fil-mija (60%) għall-attur u erbgħin fil-mija (40%) għalih, filwaqt li aktar tard speċifika li l-arrangament ta' bejniethom kien aktar ta' sħubija milli relazzjoni ta' sid ta' negozju u impjegat. Qal li hu kien imur ibiegħ fit-toroq kif ukoll għand tal-ħwienet, u li tal-ħwienet kienu jafu lilu. Ix-xhud qal li hu kien jieħu ħsieb jiġbor il-flus tan-negozju u l-bejgħ lin-nies, filwaqt li ħuh kien jieħu ħsieb l-ippakkjar. Qal li jekk ma kienx joħroġ ibiegħ hu, ma kien jinbiegħ xejn. Qal ukoll li meta kienet tinxtara l-merkanzija, din kienet tinxtara mill-aħwa bejniethom, fl-istess proporzjon ta' sittin u erbgħin fil-mija (60%-40%). Lix-xhud sarlu riferiment għall-kuntratt li gie ffirmat quddiem in-nutar Jean Pierre Farrugia, u għall-ammonti hemm imsemmija, ta' tmenin elf Euro u l-ieħor ta' ftit aktar minn ħamsin elf Euro, għalkemm ċaħad li kien hemm problema minħabba li hu gavar flejjes mingħand Vincent Cilia liema flejjes ma waslux fejn kellhom jaslu. Ix-xhud qal li fl-aħħar tar-relazzjoni li kellu ma' ħuh bħala negozju, huma kienu ssettiljaw kolloxx u li kienu qasmu l-assi tan-negozju bil-kelma t-tajba. Qal li Vincent Cilia kien iħallas bħal kulħadd, u li ċ-ċekkijiet tiegħu kienu jinħarġu favur John Borg. Mistoqsi tali ċekkijiet fejn kienu jiġu ddepożitati, ix-xhud wieġeb li hu kien jgħaddi ċ-ċekkijiet lil ħuh, u li dan kien jiffirmahomlu sabiex hu jkun jista' jiddepożita. Qal li hu kien -

“Imbagħad indaħħal kolloxx ta' kulħadd, għax jien ikolli l-kontroll tagħhom kont jien. Jien indaħħal kolloxx u nti id-differenza lilu. Normali ilna tletin sena nagħmlu hekk, bil-barka tiegħi u bil-barka tiegħu. Normali.”

²⁹ A fol. 370 tal-proċess.

Ix-xhud kompli jgħid li wara li l-attur kien jiffirmalu ċ-ċekkijiet, hu kien jagħmel id-depożiti, u jieħu ħsieb iqassam kollox hu. Hu qal li l-persuni kollha li kienu jixtru mingħandhom kienu jhallsu b'ċekkijiet maħruġa fuq isem ix-xhud, ħlief għal Vincent Cilia li kien joħroġ iċ-ċekkijiet f'isem John Borg. Hu qal li wara li ħuh kien jiffirmalu dawn iċ-ċekkijiet, hu kien imur il-Bank of Valletta u jsarraf dawn iċ-ċekkijiet billi jiddepożitahom fil-kont tiegħu stess, u wara kien iħallas lill-attur sehmu. Ix-xhud qal li f'punt minnhom, hu u ħuh ma' baqgħux sħab fin-negozju u li l-ishma ta' kull wieħed ġew illikwidati billi,

“Issa aħna n-nies kellna nieħdu mingħandhom le? Mingħand kulhadd. Jiena assorbejt li kelli nieħu mingħand in-nies. Għidtlu dawn tiegħek u dawn tiegħi. Dawn għandek teħodhom inti. Jien għamilt tajjeb li niġborhom jiena. Imma hu jrid jieħu sehmu. U aħna ffirmajna karta li hu għandu jieħu dan l-ammont. Il-ktieb qiegħed għandu, il-firma tiegħi qiegħda għandu, tiegħu qiegħda hemmhekk. Kollox normali.”

Ix-xhud kompli jgħid li hu m'għandu l-ebda dokument marbut man-negozju li l-partijiet kienu jiġġestixxu bejniethom, u li l-ftehim li bih ġiet xolta s-sħubija ta' bejniethom kien ibbażat fuq l-irġulija ta' tletin sena negozju. Mistoqsi dwar il-fatt li l-Perit Tekniku maħtur mill-Qorti kkonstata li Raymond Borg sarraf tmintax-il ċekk li ma kinux ġew iffirmati minn John Borg, meta suppost li ġew iffirmati minnu, ix-xhud għażel li ma jwegibx.

Mistoqsi dwar dawn it-tmintax-il ċekk maħruġa minn Vincent Cilia u li flok ma ġew iddepożitati fil-kont tal-attur, ġew iddepożitati fil-kont tax-xhud, Raymond Borg wieġeb li hu ħa ċ-ċekkijiet u tefagħhom “ma' ta' kulhadd.” Qal ukoll li dawk iċ-ċekkijiet kollha kienu ġew iffirmati minn John Borg. Lix-xhud sarlu riferiment għaċ-ċekkijiet li nħarġu minn Vincent Cilia, u identifika liema mill-firem ta' fuqhom huma tiegħu, u liema huma l-firem ta' John Borg. Qal li

ħuh kien iffirma ċ-ċekkijiet kollha ešebiti f'dawn il-proċeduri, u li ħuh qatt ma ġibidlu l-attenzjoni dwar il-fatt li ċ-ċekkijiet imsarrfa kien qiegħed jeħodhom hu. Qal li l-firem kienu jsiru minn ħuh f'garaxx fejn kienu jiltaqgħu. Ix-xhud qal li hu kien imur jiddepożita ċ-ċekkijiet fil-fergħa tal-bank konvenut ta' Ħaż-Żebbuġ u li meta kien jippreżenta ċ-ċekk li jrid jissarraf, kien jippreżenta wkoll kopja tal-*id card* tiegħu. Qal ukoll li hu qatt ma twaqqaf minn xi rappreżentant tal-bank milli jiddepożita dawn iċ-ċekkijiet.

Fl-udjenza tal-15 ta' Mejju, 2018 xehdet **Josephine Scerri**³⁰, li qalet li bdiet tokkupa l-kariga ta' *branch manager* tal-fergħa tal-bank konvenut ta' Ħaż-Żebbuġ f'Marzu tal-istess sena. Dwar il-proċedura adoperata mill-bank konvenut għat-tisrif taċ-ċekkijiet fl-aħħar snin, ix-xhud ikkonfermat li t-*teller* tal-bank tagħmel verifika li ċ-ċekk imsarraf jiġi ddepożitat fil-kont tal-persuna li tidher quddiemha, filwaqt li fir-rigward ta' ċekkijiet li jiġu ddepożitati f'ATM, il-konferma li l-flus ser jidhlu fil-kont tas-sid ta' dik il-*card* ġejja mill-fatt li s-sid tal-*card* jaċċessa l-kont tiegħu permezz ta' *pin* li jkun jafu hu biss. Ix-xhud qalet li fil-każ ta' ċekkijiet iddepożitati fl-ATMs, il-verifiki jsiru min-naħa tal-*head office* li jipproċessa tali ċekkijiet.

Konsiderazzjonijiet legali

Il-konstatazzjoni ewlenija li qiegħda tintalab tagħmel il-Qorti f'dan il-każ hija dwar jekk il-bank konvenut mexiex b'mod irresponsabbli u negligenti jew b'nuqqas ta' osservazzjoni tar-regolamenti bankarji meta sarraf ċekkijiet maħruġa fuq isem l-attur, li ġew ippreżentati minn ħuh Raymond Borg. F'każ li

³⁰ A *fol.* 404 tal-proċess.

I-Qorti ssib li l-bank konvenut mexxa b'mod irresponsabbli u negligenti meta sarraf dawn iċ-ċekkijiet, li fuqhom kien hemm firem li llum għe stabbilit mill-Perit Tekniku Martin Bajada li kienu foloz, it-tieni talba tal-attur hi sabiex il-Qorti tgħaddi biex tillikwida d-danni sofferti mill-attur u l-imghaxijiet fuq id-danni hekk likwidati, kif ukoll sabiex il-Qorti tgħaddi biex tikkundanna lill-bank konvenut iħallas l-ammont hekk likwidat.

Il-Qorti sejra tgħaddi biex tanalizza fl-ewwel lok jekk l-fatti kif seħhew jammontawx għal imġiba irresponsabbli u negligenti da parti tal-bank konvenut, u dan fid-dawl ta' dak li għe ppruvat mill-attur li kien hemm xejn inqas minn tmintax-il ċekk maħruġa fuq ismu minn terz, li għew imsarrfa minn Raymond Borg, u dan meta l-attur la kien ra dawn iċ-ċekkijiet u lanqas ma kien awtorizza t-tisrif tagħhom minn hui Raymond Borg. Jirriżulta ppruvat ukoll li l-firem ta' John Borg li saru fuq dawn iċ-ċekkijiet kienu foloz, u dan kif stabbilit mill-Perit Tekniku. Essenzjalment dak li trid tiddeċiedi l-Qorti dwaru hu jekk il-bank kisirx l-obbligi tiegħu meta sarraf dawn iċ-ċekkijiet lill-persuna li pprezentat ruħha quddiem kaxxier jew li ddepożitat ċekk fil-kont tagħha permezz tal-ATM, f'ċirkostanzi fejn dak iċ-ċekk ma kienx inħareġ fuq isimha u meta l-endorsement fuq iċ-ċekk sar b'mod qarrieqi u falz. F'dan l-ambitu, l-attur isostni li qabel jissarrfu iċ-ċekkijiet, il-bank kien tenut jagħmel indaġini dwar l-awtenticità tal-firma ta' John Borg.

Il-Qorti evalwat il-fatti li għew ipprezentati quddiemha, u partikolarment ixhieda li taw rappreżentanti ta' diversi banek lokali, li lkoll qablu li l-unika firma u l-unika identità li l-kaxxier tal-bank għandu obbligu li jivverifika, hija l-firma tal-persuna li jkun ser isir il-ħlas lilha, u mhux ukoll l-identità tal-persuna li iċ-ċekk ikun inħareġ f'isimha, u dan in vista tal-fatt li ċekk huwa meqjus li

huwa strument negozjabbli, kif ukoll in vista tal-preżunzjoni l-oħra li kull min jersaq biex isarraġ ċekk jagħmel dan in *buona fede*. Dan xehduh uffiċjali kemm tal-bank konvenut, u f'dan ir-rigward ingħatat xhieda estensiva dwar il-proċedura wżata mill-bank meta persuna tippreżenta ruħha quddiem kaxxier sabiex isarraġ ċekk maħruġ fuq isem terz, iżda ferm aktar importanti minn hekk, dan kollu ġie kkonfermat ukoll mir-rappreżentanti ta' żewġ banek lokali oħrajn, li lkoll qablu li l-prassi bankarja hija li tiġi kkonfermata l-identità tal-persuna li tmur biex isarraġ ċekk, kif fil-fatt ġara f'dan il-każ. Ġie enfasizzat mill-persuni kollha li ttellgħu jixhdu mill-attur, li m'hemmx il-ħtieġa li tiġi verifikata l-ebda firma oħra u l-identità ta' ebda persuna oħra fuq dawn l-istrumenti. Mill-provi rriżulta li dan isir għal skopijiet ta' traċċabilità, u li kien għalhekk li l-attur seta' jiddetermina l-flus li kienu intiżi bħala ħlas lilu, f'idejn min spiċċaw. Il-Qorti tinsab konvinta li kuntrarjament għal dak allegat mill-attur, ma kien hemm l-ebda nuqqas ta' osservazzjoni tar-regoli bankarji da parti tal-bank konvenut, stante li kienu diversi x-xhieda mill-banek kummerċjali li kkonfermaw li l-prassi bankarja hi proprju dik li tiġi kkonfermata l-identità ta' min jippreżenta ruħu biex isarraġ ċekk u tal-ebda persuna oħra.

Din il-prassi hi konformi ma' dak li ddeċidew il-Qrati tagħna tul is-snin, fis-sens li ċekk huwa għodda li tista' tiġi negozjata, u għalhekk għandu eżistenza awtonoma li hi indipendenti min-negozju oriġinali li jkun wassal għall-ħruġ ta' dak iċ-ċekk. F'deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Appell fl-ismijiet **Luigi Portelli et noe vs Dr. John C. Grech noe**³¹, il-Qorti qalet:

“Kien dan il-karattru ta' titolu negozjabbli taċ-ċekk, rikonoxxut mil-liġi, li jagħtih eżistenza awtonoma, indipendenti min-negozju oriġinali li inizjalment ikun

³¹ 06.10.2000.

ipprovoka l-ħruġ tiegħu u li, una volta jkun girat mill-possessur tiegħu, il-proprjetà tiegħu tgħaddi f'idejn il-persuna li favur tagħha jkun iggirah.”

F'din l-istess deċiżjoni gie ċċitat dak li nkiteb minn **Giulio Disegni, “Cambiali e assegni”**³²:

“In sostanza il principale effetto della girata consiste nel trasferimento della legittimazione ad esercitare il diritto portato dall’assegno bancario.”

Dan l-istess prinċipju gie osservat mill-Qorti f'deċiżjoni fl-ismijiet **Mark Sammut et vs John P. Hayman et**³³, fejn il-Qorti spjegat illi:

“Skont prinċipji dottrinali konkordi d-dritt hekk akkwistat hu wieħed proprju u awtonomu u mhux derivat. Wisq naturali għal dan il-prinċipju hemm l-eċċezzjoni konsistenti fil-prinċipju ġenerali *fraus omnia corrumpit* li ried dejjem jiġi pprovat. Dan anke billi jintwera illi l-giratarju kien jaf illi dak iċ-ċekk f'idejn il-possessur kien hekk iddestinat għal skop ieħor.

...

La, kif osservat, dik il-girata tgħaddi l-proprjetà taċ-ċekk u la d-dritt akkwistat hu wieħed awtonomu u indipendenti mill-obbligazzjoni oriġinali ma kien hemm xejn x'izomm lill-imsejjaħ fil-kawża milli f'kull żmien tal-validità negozjabbli ta' dak l-istess ċekk huwa jgħaddi għall-inkass tiegħu. Kif jinsab ritenut fil-każ ta' kambjala girata (u l-istess prinċipju japplika għal ċekk girat), una volta l-girata tagħmel proprjetarju lill-possessur tal-kambjala “min jippossjediha legittimament jista' fl-iskadenza jitlob il-pagament tagħha” (**Av. Dott. Giovanni Sammut noe vs Ignazio Pecorella**³⁴).

F'deċiżjoni oħra aktar riċenti fl-ismijiet **Greenlines Environmental Services Ltd vs. Joanne u Pierre konjugi Calleja et**³⁵, il-Qorti qalet:

“Illum huwa prinċipju stabbilit li meta ċekkijiet huma pagabbli ‘payee or order’ u mhux ‘payee only’ dawn huma trasferibbli b'semplici gira (endorsement) u

³² G. Giappichelli Editore, Torino, ed. 2005, pg. 192-194. Fis-sistema legali nostrana ċ-ċekkijiet u l-kambjali huma regolati mill-istess prinċipji u mill-istess dispożizzjonijiet tal-liġi.

³³ Qorti tal-Appell, 20.02.2008.

³⁴ Qorti tal-Appell Kummerċjali 28.02.1936.

³⁵ Qorti tal-Appell, 03.05.2011.

jistgħu jiġu liberament depożitati minn min għandu čekkk f'idejh u l-bank konvenut mhuwiex responsabbli għall-awtentiċità tal-gira, u dan anke in konformi ma' dak provdut fl-artikolu 184 tal-Kap. 13 li jipprovdi li, "Dak li jhallas kambjala mhux obligat jivverifika l-awtentiċità tal-giri", u dan japplika għal *promissory notes*, u in vista ta' dak li jipprovdi l-artikolu 260 tal-Kap. 13 u dan gie applikat ukoll għal çekkijiet kif jirriżulta mis-sentenza **Antonio Deguara vs Walter George Wicker nomine et** (03.05.1955), fejn ingħad illi, "b'liġi espressa dak li jhallas 'draft' mhux obligat jivverifika l-awtentiċità tal-giri". L-istess ingħad fis-sentenza **Farrugia vs White** (27.06.1900): "*Il banchiere sopra cui un titolo e tratto, se lo paga in buona fede nel corso ordinario degli affari lo paga validamente, sebbene la girata sia falsa.*"

Il-Qorti tinsab konvinta minn dak li semgħet li l-bank konvenut la mexa b'mod li jmur kontra l-prassi bankarja, u lanqas ma kien negligenti, irresponsabbli jew frawdolenti fil-mod kif ġew imsarrfa ċ-çekkijiet inkwistjoni. Inoltre jirriżulta li l-bank segwa l-proċeduri stabbiliti għat-tisrif ta' çekkijiet f'dawn iċ-ċirkostanzi, u ma kien mistenni minnu li jagħmel xejn aktar sabiex jipproteġi lilu nnifsu u lill-klijenti tiegħu minn aġir bħal dak ta' Raymond Borg.

F'dan ir-rigward, u minkejja li tirrikonoxxi li l-fatti kif seħħew wasslu biex l-attur isofri danni u telf materjali, il-Qorti tikkonsidra li t-talbiet kif postulati mill-attur ma jistgħux jintlaqgħu u dan minħabba li ma jirriżultax ippruvat li l-bank konvenut mexa b'negligenza, b'irresponsabbiltà jew b'nuqqas ta' ħarsien tar-regoli bankarji, u għaldaqstant m'hemm l-ebda danni li l-bank konvenut għandu jagħmel tajjeb għalihom hu. Barra minn hekk il-Qorti mhix tenuta tagħti ġudizzju fil-konfront ta' Raymond Borg, li ma kienx parti f'din il-kawża, u li mhux ċar jekk ittiegħdux proċeduri legali fil-konfront tiegħu f'imkejjen oħra, bħalma lanqas tqis li jkun f'loku li tagħti ġudizzju dwar il-mod kif l-attur, minkejja li safa mqarraq tal-anqas darba oħra minn huih, naqas milli jipproteġi l-interessi tiegħu b'kull fakoltà li tagħtih il-liġi, tant li halla element

daqstant sensittiv tan-negozju tiegħu, bħalma hu l-ġbir tal-flus dovuti lin-negozju, f'idejn ħuh.

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet hawn fuq mogħtija, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża kif ġej:

- 1. Tilqa' l-eċċezzjonijiet tal-bank konvenut;**
- 2. Tiċġad it-talbiet tal-attur.**

Spejjeż tal-kawża a karigu tal-attur.

Moqrija.